

RhetoricaScandinavica

Online, vol 27 / 2023

TEMA:
Sosiale bevegelser

Tidskrift för skandinavisk retorikforskning
Nr. 86 - 2023

Rhetorica Scandinavica

retorikforlaget.se

Huvudredaktör Eirik Vatnøy
eirik.vatnoy@iln.uio.no

Redaktion Janne Lindqvist
Øyvind Ihlen
Sine Nørholm Just

Redaktionsråd

Kjell Lars Berge, Oslo	Christine Isager, København
Otto Fischer, Uppsala	Christian Kock, København
Jonas Gabrielsen, Roskilde	Marie Lund, Aarhus
Marie Gelang, Örebro	Brigitte Mral, Örebro
Lennart Hellspong, Södertörn	Anders Sigrell, Lund
George Hinge, Aarhus	Jan Svennevig, Oslo
Elisabeth Hoff-Clausen, København	Orla Vigsø, Göteborg
Jens Elmelund Kjeldsen, Bergen	

Beställ/bestil På Retorikförlagets hemsida kan du beställa nummer från Rhetorica Scandinavicas arkiv:
www.retorikforlaget.se

Administration Retorikförlaget AB, Drottninggatan 30, S-252 21 Helsingborg, Sverige
rhetorica@retorikforlaget.se · www.retorikforlaget.se

**Kontakt:
Danmark** Sine Nørholm Just, Institut for Kommunikation
og Humanistisk Videnskab, Roskilde
Universitet, Universitetsvej 1, Bygning: 40.3, 4000 Roskilde
Tel. +45 4674 3363, sinenjust@ruc.dk,

Norge Øyvind Ihlen, Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet
i Oslo, Postboks 1093 Blindern, 0317 Oslo
Tel: +47 22850422, oyvind.ihlen@media.uio.no

Sverige & Finland Janne Lindqvist, Litteraturvetenskapliga institutionen, Uppsala
Universitet, Box 632, 751 26 Uppsala
Tel: +46 (0)18-471 2960, janne.lindqvist@littvet.uu.se

© Författarna & Retorikförlaget AB 2023.

Alla rättigheter förbehålles. Kopiering utan förlagets medgivande är förbjuden. Gäller även för undervisningsbruk.

Ansvarig utgivare enligt svensk lag: Peter Ström-Søeberg
ISSN 1397-0534 (print) / 2002-7974 (online)

<https://doi.org/10.52610/CMUC2085>

Abstract

RhetoricaScandinavica, ISBN 2002-7974

No 86, 2023, pp 141-159, Publisher: Retorikförlaget AB

 <https://www.doi.org/10.52610/rhs.v27i86.305>

Author Ida Vikøren Andersen, University of Bergen

 <https://orcid.org/0000-0002-4141-5822>

Title Students on strike – shirkers or protesters? [”Elever i streik – skoleskulkere eller systemkritiske medborgere?”].

Abstract The public debate about the Norwegian climate strikes mainly revolved around whether pupils should be granted authorised absences from school to strike or if their activism was to be recorded as truancy. In the article, I examine how politicians and other public actors argued about this issue. By doing so, I uncover significant yet contradictory assumptions about and ideals for children and youth’s democratic participation. In the debate, the young activists are portrayed as immature individuals who should remain in school to learn to become citizens that serve society and follow established democratic rules. However, this view of the young activists is also challenged by discourses about them as mature citizens fighting for system change and democratic rights. In the article, I discuss how these conflicting views and ideals for young people’s democratic participation include or exclude them from the rhetorical and political community.

Keywords Fridays for Future, rhetorical citizenship, rhetorical exclusion, youth climate activism, school strike

*Ida Vikøren Andersen. Postdoktor, Institutt for fremmedspråk, Universitetet i Bergen.
0000-0002-4141-5822 /ida.andersen@uib.no*

Ida Vikøren Andersen:

Elever i streik – skoleskulkere eller systemkritiske medborgere?

Sentralt i den offentlige debatten om de norske klimastreikene var spørsmålet om elevene skulle få fraværsmærknad for å delta eller om deres aktivisme skulle beskyttes av streikeretten. I artikkelen undersøker jeg hvordan politikere og andre aktører i den offentlige debatten argumenterte i saken. Derigjennom avdekker jeg betydningsfulle, men motsetningsfylte antagelser om barns plass i samfunnet og idealer for deres utøvelse av medborgerskap. I debatten omtales de unge aktivistene som umyndige individer som bør bli på skolebenken for å lære seg å bli systemlojale og samfunnsnyttige medborgere som følger etablerte demokratiske spilleregler og tjener samfunnet. Dette synet står imidlertid ikke uimotsagt, men utfordres av diskurser om de unge som myndige medborgere som fører en berettiget kamp for systemendring og utvidelse av egne demokratiske rettigheter. I artikkelen diskuterer jeg hvordan disse motstridende antagelsene om og idealene for de unges demokratiske deltakelse henholdsvis inkluderer eller ekskluderer dem fra det politiske og retoriske fellesskapet.

I starten av 2019 forlot titusenvise av norske elever klasserommene for å streike for klimahandling. Den offentlige debatten om klimastreikene handlet imidlertid ikke så mye om hvorfor de unge streiket og hva de ønsket å oppnå. Heller enn å adressere streikernes politiske krav, var mange mest opptatt av hvorvidt elevene skulle få gyldig fravær for å delta eller om fraværet var skulk. Et viktig bakteppe for debatten var innføringen av den såkalte "fraværsgrensa" i videregående skole høsten 2016. Fraværsgrensa sier at elever ikke kan ha mer enn ti prosent fravær i et fag for å få karakter. Elevene kan få annullert såkalt "gyldig fravær", blant annet for politisk organisasjonsarbeid, men ved de fleste skoler ble ikke elevene inn-

vilget gyldig fravær for å delta på streik. Fraværsspørsmålet fikk stor oppmerksomhet i mediene, der mange protesterte mot at deltakelse i klimaaktivisme skulle gi fraværsmærknad. Debatten nådde også stortingssalen da talsperson for Miljøpartiet De Grønne, Une Bastholm, foreslo å innføre streikerett for skoleelever.¹

Sosiale bevegelser fremheves ofte som drivkrefter for samfunnsendring og viktige bestanddeler i det politiske landskapet. Men når barn – som er demokratisk umyndige – benytter denne formen for politisk påvirkning, aktualiseres spørsmål om demokratiets grenser og retorisk medborgerskap. Debatten om klimastreikerens skolefravær gikk på bekostning av en debatt om innholdet i og formålet med skolestreikene. Dermed ble streikene ikke behandlet som retoriske handlinger. Når debatten likevel er interessant å undersøke fra et retorisk perspektiv, er det nettopp fordi den synliggjør motsetningsfylte syn på demokratiet og på streikerne som medborgere.

I artikkelen undersøker jeg hvilke demokratisyn og antagelser om barn og unges medborgerskap som ligger til grunn for stortingsrepresentantenes argumentasjon i debatten om streikerett for skoleelever. Jeg foretar en nærlesning av stortingsdebatten som er orientert mot å avdekke utbredte og betydningsfulle antagelser om barns plass i demokratiet og idealer for deres utøvelse av retorisk medborgerskap. Med utgangspunkt i nærlesningen diskuterer jeg hvordan formuleringen av disse antagelsene og idealene ekskluderer eller inkluderer unge i det retoriske og politiske fellesskapet. I tillegg analyserer jeg meningsartikler fra norske medier for å avdekke fremherskende posisjoner og forestillinger om demokrati og medborgerskap som formuleres og representeres i den bredere offentlige debatten. I likhet med stortingsdebatten forstår jeg debatten som foregår i avisenes meningsspalter som én flerstemmig debatt som synliggjør hvilke forestillinger om offentligheten som eksisterer i den.

Fortolkningen av de to debattene er foretatt i en hermeneutisk bevegelse mellom debattenes enkeltdele (innlegg og replikker i stortingsdebatten og artikler i medie-debatten) og debattens helhet, samt mellom debattene og idealer for demokratisk deltakelse artikulert i eksisterende teori. På bakgrunn av denne hermeneutiske bevegelsen utleder jeg to overordnede demokratiforståelser og to tilhørende medborgerideal: det *konsensus-* og *samarbeidsorienterte demokratiet*, hvor den systemlojale og samfunnsnyttige medborgeren idealiseres, og *demokratiet som en agonistisk praksis*, hvor den systemkritiske medborgeren idealiseres. Slik frembringer studien kunnskap om hvilke medborgerideal som eksisterer i samfunnet og hvordan en aktivismeform som skolestreik passer inn i eller bryter med disse idealene. Videre bidrar studien med innsikt om hvordan barn og unges politiske deltakelse blir mot-tatt i offentligheten, noe som har konsekvenser for deres muligheter til å komme til orde og gjøre seg hørt.

1 Representantforslag 153 S (2018-2019) fra Une Bastholm, utdannings- og forskningskomiteens behandling, debatt og vedtak i saken er tilgjengelig fra: <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=76238>.

Skolestreikene som sosial bevegelse

Den sosiale bevegelsen, som både kalles ”Fridays for Future” og ”skolestreikene”, ble startet av Greta Thunberg da hun i august 2018 satte seg ned utenfor den svenske Riksdagen med plakaten ”Skolstrejk för klimatet”. På kort tid vokste Thunbergs ensomme protest seg til en global bevegelse hovedsakelig bestående av barn og ungdom som kjemper for en bærekraftig fremtid. Bevegelsen kritiserer den kapitalistiske ideologien om konstant økonomisk vekst for å være uforenelig med å redde planeten og utfordrer etablerte maktstrukturer ved å kreve representasjon og rettferdig fordeling mellom nåtids- og fremtidsborgere (de Moor m.fl., 2021, s. 622; Jacobsson, 2021, s. 482).

Bevegelsens viktigste virkemiddel er skolestreik. Aksjonsformen symboliserer at manglende klimahandling truer de unges fremtid, uttrykt i formuleringer som: ”why should I be studying for a future that soon will be no more, when no one is doing anything whatsoever to save that future?” (Thunberg, 2019, s. 11). Den første globale streiken i mars 2019 mobiliserte rundt en million demonstranter (de Moor m.fl., 2021, s. 621). I Norge ble flere lokale skolestreiker arrangert i starten av 2019. Den første nasjonale streiken med koordinerte demonstrasjoner i flere byer rundt om i landet, fant sted 22. mars 2019. Det anslås at mer enn 40 000 barn og unge deltok (A. D. Fisher, 2021).

Skolestreikernes retorikk er epideiktisk, affektiv og performativ: De klandrer og hyller (Andersen & Fløttum, 2022; Bjerggaard Nielsen, 2021), de uttrykker sinne, angst og glede, ofte gjennom kreative og visuelt slående uttrykk (Buhre, 2023). Men de fremsetter også konkrete krav om politisk handling. Bevegelsen adresserer primært nasjonale eller lokale myndigheter, fremfor transnasjonale institusjoner og selskaper, slik andre miljøbevegelser ofte har gjort (de Moor m.fl., 2021, s. 622). De politiske kravene varierer mellom ulike lokale og nasjonale kontekster. De norske skolestreikernes fremste krav er at det ikke gis ytterligere utvinningstillatelser til oljeindustrien, men heller satses på utvikling av nye klimavennlige jobber (A. D. Fisher, 2021).

I motsetning til mange andre protestbevegelser kjennetegnes klimastreikene av et stort antall førstegangsdeltagere som aldri tidligere har demonstrert eller engasjert seg politisk på andre måter (de Moor m.fl., 2020; Wahlström m.fl., 2019). Flere har derfor tatt til orde for å se på skolestreikene som en vei for unge inn i et varig politisk engasjement (de Moor m.fl., 2021; D. R. Fisher, 2019). Dermed kan skolestreikene bidra til å styrke barn og unges demokratiske deltakelse og aktive medborgerskap, noe som de siste tiårene har vært viktige mål for myndighetene i en rekke land, inkludert Norge (Hayward, 2021; Lawy & Biesta, 2006). Likevel har den offentlige mottakelsen av skolestreikene vært blandet. Som jeg vil vise i analysen av fraværdebatten, hyller mange aktivistene for sitt engasjement. Men de blir også bedt om å komme seg tilbake på skolebenken og anklaget for å opptre udemokratisk. Reaksjonene er forankret både i motsetningsfylte samfunnsdiskurser rundt barn og barndom og i idealer for medborgernes deltakelse i demokratiet.

Barns medborgerskap og idealer for deres demokratiske deltakelse

Barn spiller sentrale roller i klima- og miljødebatter som symbol både på det natur-nære og på fremtiden som er truet av klimaendringene (Kverndokk, 2020). Barn symboliserer også fremtidens håp: De er ”forandringsaktører” som skal drive fremendring ved å påvirke sine foreldre og andre voksne til å bli mer miljøbevisste (Walker, 2017). Ideen om barn som forandringsaktører baserer seg på antakelser om barns symbolske kraft som direkte oversettbar til innflytelse over beslutningene som fattes i hjemmet. Dermed overser man at barns innflytelse over voksne som oftest er svært begrenset (Walker, 2017).

Privatsfærens skeive maktforhold gjenspeiles i offentligheten. Samtidig som FN's barnekonvensjon slår fast at barns synspunkter er gyldige og verdifulle og gir barn rett til å ytre sin mening og bli hørt i saker som angår dem (FN, 1989/2003, Art. 12, s. 13), har ikke barn stemmerett og er derfor ekskludert fra de politiske beslutningsprosessene. Eksklusjonen baserer seg på et syn på barn som umodne, uvitende og uansvarlige, og derfor ute av stand til å fatte beslutninger som er gode for seg selv og samfunnet (Olsson, 2008; Wall, 2014). Videre anses barn å være uskyldige og sårbare vesener som må beskyttes fra voksenverdens alvor. Hvis barn skal delta på politiske arenaer, må dette skje innenfor rammer fastsatt av voksne og ta form som en forberedelse på demokratisk deltakelse, snarere enn å gi dem reell innflytelse her og nå (Gordon & Taft, 2011; Lorgen & Ursin, 2021). Når barn derimot deltar i politisk opposisjon og aktivisme, anses dette ofte som uønsket og useriøs adferd eller som en trussel mot deres egen sikkerhet (Liebel & Saadi, 2012).

Antakelsene om barn og barndom som ligger til grunn for at de ikke har stemmerett, bidrar også til å ekskludere dem fra det offentlige ordskiftet om klimaendringene. Riktignok har bevegelsen Fridays for Future mottatt massiv medie-dekning og blitt invitert til å tale på store internasjonale møter (Wahlström m.fl., 2019). Men ofte er de også blitt fratatt retten til å ha og ytre en mening om saken gjennom anklager om at de er politisk uerfarne, umodne og uvitende (Bergmann & Ossewaarde, 2020; Elgesem & Felde, 2021; Feldman, 2020). Innholdet i streikene har ofte blitt ignorert i mediens dekning av disse. For eksempel har mediene gjerne fremhevet de estetiske kvalitetene ved streikernes plakater, heller enn budskapet skrevet på dem, og rapportert om det store oppmøtet, fremfor hva som motiverer demonstrantene til å møte opp (Jacobsson, 2021; Nordahl, 2021). Dominerende i mediedekningen i flere land var også spørsmålet om hvorvidt det var akseptabelt at elevene streiket heller enn å gå på skolen (Bergmann & Ossewaarde, 2020; Jacobsson, 2021; Nordahl, 2021).

Samtidig som barn ekskluderes fra å delta, problematiseres også de unges manglende deltakelse på institusjonaliserte politiske arenaer (Borge & Mochmann, 2019; Ødegård, 2012, s. 38). Lav valgdeltakelse blant de yngste stemmeberettigede ses på som et symptom på en utbredt politisk kynisme som kan føre til fremtidig demokratiunderskudd og gjøre unge mer tilbøyelige til å støtte autoritære alternativer (Borge & Mochmann, 2019, s. 287-288). Denne uroen gjenspeiles i offentlighetens reaksjoner på unge klimaaktivisters opposisjonelle retorikk og aksjoner. Blant annet har den norske kommentatoren Kjetil B. Alstadheim (2021) kritisert Thunberg for

å dyrke ”ren politikerforakt” som kan lede mange unge ”inn i noe autoritært, antidemokratisk og direkte farlig”. På lignende vis har kommunikasjonssjefen i Sveriges Socialdemokratiske Ungdomsförbund, Youbert Aziz, antydnet at hennes budskap er økofascistisk (Ronge, 2021). Lederen i samme ungdomsparti, Lisa Nåbo, oppfordrer Thunberg og skolestreikerne til å engasjere seg partipolitisk, fordi ”[d]et er så man påvirker i ett demokratisk samhälle” (Pisoni, 2021).

Mye tyder på at en snever forståelse av medborgerskap, som bestående av stemmegivning og medlemskap i politiske partier, ligger til grunn også for demokratiopplæringen i den norske skolen (Børhaug, 2017; 2018). Undervisningen er orientert mot å oppdra informerte, samarbeidsvillige og konsensusøkende medborgere, hvis deltakelse i demokratiet foregår innenfor etablerte institusjonelle rammer på individuelt eller lokalt plan – i valglokalet, på skolen eller på arbeidsplassen. Det overordnede målet er å sosialisere elevene inn i en eksisterende sosiopolitisk orden som systemlojale borgere som bidrar til å opprettholde og styrke eksisterende politiske, sosiale og økonomiske strukturer (Børhaug, 2017). Systemkritikk ser også ut til å være nokså fraværende i miljø- og bærekraftsundervisningen, som hovedsakelig vektlegger individualiserte handlinger for å fremme bærekraft og i stor grad avpolitiserer og dekontekstualiserer miljøutfordringene (Bjørkdahl, 2020; Marti, 2021; Sæther, 2017).

Mens barns politiske deltakelse lenge har vært lite undersøkt, har det i økende grad kommet på forskningsagendaen. Flere argumenterer for at barn og unge i større grad må anerkjennes som medborgere her og nå og gis større muligheter til å utøve reell innflytelse over kollektive beslutninger (Biesta, 2009; Hayward, 2021; Lorgen & Ursin, 2021; Olsson, 2008; Wall, 2014). Dette begrunnes blant annet med utgangspunkt i en forståelse av medborgerskap som en praksis som utøves kontinuerlig, heller enn som en status som oppnås ved en viss alder (Lawy & Biesta, 2006). En slik forståelse av medborgerskap innebærer at barn er medborgere som ikke bare omgis av og omtales i den politiske debatten, men også handler politisk i den (Nakata, 2008).

Synet på medborgerskap som praksis ligger til grunn også for begrepet ”retorisk medborgerskap”, som vektlegger medborgernes deltakelse i det politiske fellesskapet. Retorikk forstås her som et medium for medborgerskap: Gjennom retorisk handling artikulere, utfordrer og forhandler medborgerne sine roller og sitt medlemskap i det politiske fellesskapet (Kock & Villadsen, 2012; 2017).

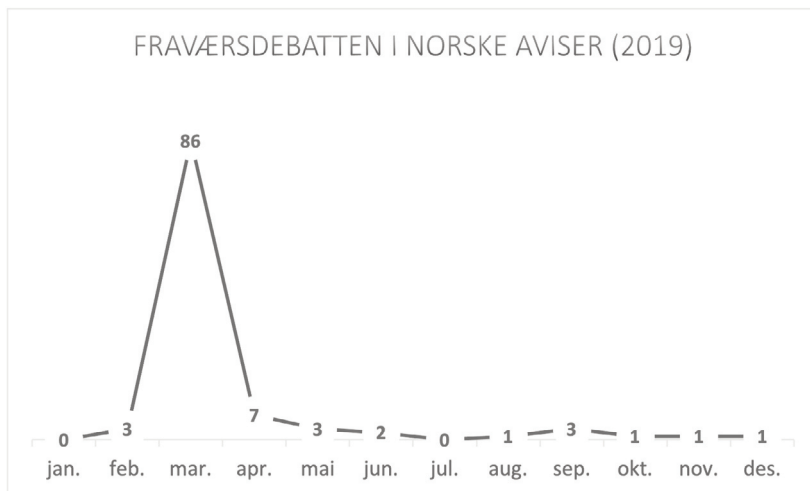
Som teoretisk, analytisk og normativ tilnærming til demokratisk debatt er retorisk medborgerskap forankret i et syn på demokratiet som en agonistisk praksis (Mouffe, 2005), hvor uforenelige interesser kjemper om flertallets tilslutning. Slike antagelser om demokratiet innebærer at politiske uenigheter ikke løses gjennom rasjonelle, konsensusorienterte samtaler. Tvert imot kan forventninger om at den demokratiske debatten skal bestå av rasjonell og upartisk argumentasjon som leder frem til enighet, være udemokratiske. Forventninger om at debatten skal lede til enighet, nødvendiggjør eksklusjon av deltakere som har avvikende synspunkter, ettersom disse vil gjøre det umulig å bli enige (Johansen, 2019; Tonn, 2005). Krav om rasjonell argumentasjon privilegerer medborgere som behersker fellesskapets

dominerende diskurser og retoriske normer, mens motstand mot disse kan avvises som irrasjonell (Berg & Christiansen, 2010; Phillips, 1996, s. 242-3). Som et perspektiv på offentlig debatt forutsetter derfor retorisk medborgerskap at denne må anta form som uenighet og konflikt, heller enn å være orientert mot konsensus. Videre anerkjennes ikke-deliberative retoriske handlinger, som anklager, affektive uttrykk og sivil ulydighet, som legitime og ofte demokratiserende handlinger. Med slike retoriske midler kan marginaliserte borgere skape oppmerksomhet om underkommuniserte samfunnsproblemer, utfordre doxa og tilkjempe seg retorisk handlekraft (f.eks. Berg & Christiansen, 2010).

I det som følger undersøker jeg hvordan myndighetenes og offentlighetens forestillinger om og idealer for de unge medborgernes demokratiske deltakelse materialiserer seg i debatten om de norske klimastreikernes skolefravær. Deretter diskuterer jeg hvordan disse muliggjør eller begrenser de unges retoriske handlemuligheter og handlekraft.

Debatten om streikerett i skolen

Artikkelen undersøker hvordan spørsmålet om skolestreikernes fravær ble debattert både i stortingsalen 12. november 2019 (Stortingstidende, 2019-2020, s. 497-507) og i avisene. Avisartiklene er funnet gjennom Retriever-databasen A-tekst. Her søkte jeg på *fravær/fråvæ*r og *skole-/skulestreik** i alle lokale, regionale og nasjonale aviser i hele 2019. Kun meningsartikler (ledere, kommentarer, kronikker og leserbrev) er inkludert i utvalget, noe som gir 108 artikler, skrevet av journalister, (lokal)politikere, lærere, foreldre, besteforeldre og elever. Flertallet av artiklene ble publisert i mars 2019, samtidig som den første nasjonale skolestreiken fant sted. Kun to artikler er publisert etter at et stortingsvedtak ble fattet (Figur 1).

Figur 1: Meningsartikler som diskuterer om skolestreikene var gyldig eller ugyldig fravær.

I motsetning til debatten i avisenes debattspalter ledet stortingsdebatten frem til votering over to forslag som henholdsvis ville endre fraværreglene eller innføre streikerett for skoleelever. Begge forslagene ble nedstemt med overveiende flertall (se voteringsoversikt i bilag 1). I debatten som ledet frem til voteringen, skiller ikke stortingsrepresentantene mellom de to forslagene, men argumenterer generelt for eller mot å gi elevene gyldig fravær for deltakelse på klimastreik. Representantene fra Sosialistisk Venstreparti (SV), Senterpartiet (Sp) og Miljøpartiet de Grønne (MDG) argumenterer for dette, mens representantene fra Arbeiderpartiet (Ap), Høyre (H), Fremskrittspartiet (Frp), Venstre (V) og Kristelig Folkeparti (Krf) motsetter seg forslagene.

Mens et mindretall av stortingsrepresentantene argumenterte for at deltakelse på streik skal føres som gyldig fravær, gjorde flertallet av forfatterne av debattartikler i avisene det: i 70 av artiklene argumenteres det for gyldig fravær, mens det i 28 av artiklene argumenteres for ugyldig fravær (se bilag 2). Fraværsspørsmålet avvises også som en avsporing av debatten i ti av artiklene. I disse artiklene blir det ikke tatt direkte stilling for eller mot gyldig fravær. Et eksempel er:

”I Norge har nyhetsdekningen av engasjementet avsporet litt i en debatt om gyldig fravær. En beleilig måte å slippe å forholde seg til de unges budskap på? Er det ikke bedre å lytte til ungdommene og høre på hva de faktisk sier?”
(Solevåg, 2019²)

Mens analysen av stortingsdebatten er en nærlesning av hele debatten, har jeg i analysene av avisartiklene for det første identifisert hvordan retorene posisjonerer seg i fraværsspørsmålet og deretter systematisk lett etter forskjeller og likheter i deres argumentasjon. Mange av de samme argumentene som anvendes i stortingsdebatten er også fremtredende i meningsartiklene. I enkelte av artiklene fremsettes også argumenter som ikke forekommer i stortingsdebatten. I presentasjonen av analysen inndrar jeg disse artiklene og foretar en nærmere fortolkning av argumentasjonen.

Utforskningen av de to flerstemmige debattene er orientert mot å avdekke idealene for de unges demokratiske deltakelse som ligger til grunn for argumentasjonen. Ytret i den offentlige debatten gir disse ikke bare uttrykk for den enkelte retors syn, men kan påvirke publikums oppfatninger og har konsekvenser for streikerens muligheter til å utøve retorisk medborgerskap. I analysen undersøker jeg hovedsakelig argumentene for og mot politisk streikerett for elever. Jeg vier imidlertid også oppmerksomhet til andre, ikke-argumentative kvaliteter i debattene, for eksempel hyllester av de unges engasjement og anklager om at deres handlemåter er irrasjonelle, fordi dette også er sentralt for å forstå hvordan streikene fremstilles og hvordan innlegg i debattene bidrar til å inkludere dem i eller ekskludere dem fra det retoriske fellesskapet.

Debattantene begrunner posisjonen sin i tre overordnede hensyn hvorfra argumenter både for og mot å gi elevene gyldig fravær formuleres: *utdanning*, *demokrati* og *klimasaken*. De mest fremtredende argumentene i debattene er:

2 Denne og senere henvisninger til innlegg i avisene finnes i bilag 2.

	For streikerett	Mot streikerett
Utdanning	Deltakelse på streik er (ut)dannende.	Økt fravær hemmer elevenes læring.
Demokrati	Medborgernes engasjement må oppmuntres fordi det styrker demokratiet.	Gyldig fravær tømmer streikene for kritisk brodd og reduserer dermed deres påvirkningskraft.
	Streikerett gir en marginalisert gruppe utvidede demokratiske rettigheter.	Elevene kan og bør søke påvirkning i andre kanaler.
Klima	Klima vår tids viktigste sak.	Klima er én av mange saker elever kan ønske å streike for og man kan ikke forskjellsbehandle politiske standpunkt.

Tabell 1: Argumenter i fraværdebatten (Storting og aviser).

I det følgende undersøker jeg hvilke demokratisyn og idealer for barns medborgerskap som forutsettes i de ulike argumentene og diskuterer hvordan disse muliggjør og begrenser de unge aktivistenes utøvelse av medborgerskap. Disse kan deles inn i to motstridende demokratiforståelser, med tilhørende medborgeridealer, nemlig forståelser av demokratiet som henholdsvis *konsensus-* og *samarbeidsorientert* eller en *agonistisk praksis*.

Konsensus- og samarbeidsdemokratiet

Flertallet av innleggene i stortingsdebatten innledes med hyllester av de unge og beskrivelser av saken de kjemper for som en sak karakterisert av bred tverrpolitisk og intergenerasjonell enighet. Dette kan forstås som en anerkjennelse av ungdommens handlinger som legitime yringer i demokratiet og en tilslutning til deres krav om systemendring. Samtidig behandles ikke klimastreikene som protester, verken mot klimapolitikken som føres eller mot voksensamfunnets status quo. I stedet blir de innlemmet i et konsensusnarrativ.

Et eksempel på hvordan deler av skolestreikernes politiske kritikk legitimeres, mens de brysomme punktene i kritikken omgås, finner vi i et innlegg av Arbeiderpartiets Torstein Tvedt Solberg. Han starter med å definere debatten som bestående av ”tre sentrale spørsmål”. To av disse er henholdsvis plassen miljø og bærekraft skal ha i læreplanene og behovet for en endring av fraværsgrensa. Det tredje spørsmålet, som Solberg adresserer først, er:

”... de politiske kravene som streikerne kommer med. Der er jeg i stor grad helt enig i de kravene som kommer. Klimakampen er vår tids viktigste sak. Den må løses politisk. Det støtter jeg fullt opp om.” (s. 498)

Klimastreikernes fremste krav er stans i olje- og gassletingen på norsk sokkel. Dette støtter ikke Arbeiderpartiet. Likevel gir Solberg inntrykk av at han slutter seg til streikernes politiske krav, før han forskyver til temaene fraværsgrensa og læreplanene. Slik unnlater han helt å komme inn på det brysomme punktet i bevegelsens kritikk og tømmer streiken for kritisk brodd.

Med unntak av Fremskrittspartiets Roy Steffensen, hyller alle stortingsrepresentantene skolestreikernes samfunnsengasjement gjennom generelle honnørord om

medborgernes engasjement som avgjørende for demokratiets overlevelse og legitimitet. For eksempel fremstiller Høyres Turid Kristiansen de unges maktkritikk som et engasjement som makthaverne gleder seg over:

”Det er vel nesten ingen ting som gleder en folkevalgt politiker mer enn at det er et brennende engasjement rundt viktige samfunns spørsmål – at folk er med i samfunnsdebatten, at de deltar, at de sier klart ifra, at de gir oss politikere innspill og klar beskjed om hva de mener er viktig for framtidig politikk på områder som de berøres av. Enda bedre er det når ungdommen, neste generasjon voksne, kanskje den neste generasjonens aktive politikere og medlemmer og aktive i lag og organisasjoner, er på banen. Det trenger vi, og det trenger demokratiet vårt.” (s. 498)

Kristensen fremstiller den offentlige debatten som et slags samarbeid om å finne de beste løsningene, der medborgerne har et ansvar for å delta for å støtte opp under demokratiet og de demokratiske prosessene. Slik omgjør Kristensen streikernes maktkritikk til en legitimering av makten. Med vektleggingen av hvor bra det er at særlig de unge, som omtales som ”neste generasjon” medborgere, deltar, transformerer hun skolestreikene fra systemkritiske til systemlojale handlinger utført av fremtidens medborgere. Medborgernes deltakelse i demokratiet begrunnes ikke i individets demokratiske rettigheter, men i at deres handlinger bidrar til å sikre demokratiets overlevelse og gir de politiske beslutningene legitimitet.

I avisspaltene kombineres ofte slike pliktetiske begrunnelser av deltakelse med ekspressive begrunnelser: engasjementet gjør ungdommenes liv meningsfulle her og nå og er en vei inn i et vedvarende politisk engasjement som styrker demokratiet på sikt. Flere foreldre forteller om barn som var ”rødkinnet” og ”inspirert” etter å ha engasjert seg ”i noe større enn seg selv” (Kåset, 2019). De argumenterer for at engasjementet bør ”applauderes og møtes med entusiasme”, ikke ”straffes” med fraværsmærknader (Moberg, 2019). Slike beskrivelser gjenspeiler hvordan de unge klimaaktivistene faktisk finner glede i å inngå i et kollektiv som jobber sammen for å oppnå felles mål (Buhre, 2023, s. 261). Samtidig bidrar slike hyllester og påstander om at streikerne bør ”belønnes” for sitt engasjement til å dekke over at streikene spinger ut fra et sinne over voksensamfunnets mangelfulle respons på klimaproblemene (Buhre, 2023, s. 261). Det politiske innholdet i streikene nedtones, mens streikenes bidrag til samfunnets sammenhengskraft og individets velvære blir gjort til det sentrale.

Forventninger om at medborgernes deltakelse i demokratiet skal styrke demokratiet, har også implikasjoner for hvilke deltakelsesformer som kan aksepteres. Deltakelsen må skje på en måte som er oppbyggende og bidrar til å bekrefte og forsterke det bestående. Som en konsekvens av et slikt ideal, kan systemkritiske ytringer og ukonvensjonelle deltakelsesformer, som sivil ulydighet, komme til å måtte ekskluderes som irrasjonelle og udemokratiske. I enkelte av avisartiklene anklages klimastreikerne for å ”polarisere debatten” og dermed skape en ”mindre opplyst og nyansert debatt, samt et vanskelige spillerom for å finne de smarteste og mest ansvarlige løsningene” (Dimmen, 2019). Å akseptere at elevene streiker, er å ”heie

på at de skulker skolen for å få frem et budskap” og undergraver demokratiske prosesser basert på tillit, åpenhet og flertallsstyre (Berg-Hanssen, 2019). Retorene som fordømmer streikene på denne måten, nevner typisk andre, mer demokratiske midler som elevene heller bør benytte for å søke påvirkning: ”Jeg vil innstendig be de respektere også de lover og regler de er dypt uenige i, og heller – når de er uenige – søke å endre dem via de demokratiske metoder og prosesser” (Berg-Hanssen, 2019). Anklager om at klimastreikene er udemokratiske forutsetter snevre deltakelsesnormer, der den som ønsker å påvirke samfunnsutviklingen må innrette seg etter gjeldene demokratiske spilleregler. Slike fordømmelser av streikernes handlemåter fungerer også som retoriske eksklusjonsstrategier, som gir aktivistene skylden for sin egen eksklusjon (Berg & Christiansen, 2010, s. 15): Ved å benytte seg av udemokratiske virkemidler, gjør de det umulig å diskutere budskapet.

Påstander om at streikerne opptrer udemokratisk er ikke veldig fremtredende i materialet og forekommer kun i avisartiklene. Men flere av stortingsrepresentantene antyder at skolestreik ikke er et legitimt virkemiddel, ved å fremholde andre måter å søke påvirkning på som mer konstruktive. Deltakelsesformer som anses som konstruktive, er stemmegivning, medlemskap i politiske partier og etablerte organisasjoner, samt verv i elevråd og skoleutvalg. For eksempel hevder Steffensen (Frp) at:

”Å engasjere seg i organisasjoner og politiske partier vil være bedre enn å gå glipp av undervisning, for det siste vil bare ramme ved eksamen. I politiske partier får man påvirke hva de skal mene, og hvilken politikk som skal føres. Gjennom å delta i demokratiske valg – enten vi stiller til valg selv eller bare bruker stemmeseddelen – er en med på å bestemme hvilken politikk som skal føres. Politikk avgjøres av dem som er til stede, og ungdom er dessverre dårligst på å møte opp i valglokale”. (s. 499)

Steffensen oppfordrer de unge til å benytte seg av etablerte politiske arenaer og delta på måter som anses rasjonelle av voksensamfunnet. Han vektlegger stemmegivningen som medborgernes primære deltakelsesform og privilegerer dermed en smal, individuell demokratisk deltakelse. Videre avskriver han klimastreikene som irrasjonelle handlinger som kun rammer streikerne selv, ved at de går glipp av undervisning. De unge gis også selv skylden for at de ikke evner å påvirke politikken, ettersom de ikke benytter seg av stemmeretten.

Et underliggende premiss i argumentasjonen – som andre representanter eksplisitt målbærer – er at barn og unge allerede har tilstrekkelige muligheter til å påvirke utfallet i de sakene som angår dem: ”I det velutviklede demokratiet i Norge kan heldigvis ungdom bli hørt, både i skoletiden og i fritiden” (Sanner, H, s. 502). Det er derfor ikke nødvendig å innføre streikerett for skoleelever, hevder motstanderne av forslaget: ”Vi tror heller ikke at videreføring av dagens reglement vil legge noen demper på ungdommens motivasjon og lyst og mulighet til å engasjere seg politisk” (Grøvan, Krf, s. 501). Dermed fremstilles det retoriske fellesskapet som åpent for alle å delta i.

Som diskutert av Kendall R. Phillips (1996, s. 238), ignorerer fremstillingen av

det retoriske fellesskapet som åpent den eksklusjonen som alltid vil finne sted og gir de ekskluderte skylden for at de ikke evner å delta. En barriere som gjør at offentligheten aldri vil åpen for alle å delta i, er forestillingen om at offentlighetens diskurs er rasjonell. Som Phillips påpeker, er et fellesskaps rasjonalitetsbegrep alltid definert av fellesskapet selv. Ved å stille krav til deltakerne om å delta på en rasjonell måte, umuliggjør dermed man motstand mot fellesskapets doxa: Utfordrer man den dominerende diskursen vil man bli karakterisert som irrasjonell og følgelig ekskludert (Phillips, 1996, s. 242-3).

Mange av streikerne er for unge til å stemme ved valg og blir derfor med privilegeringen av stemmegivningen ekskludert fra det politiske fellesskapet. Eksklusjonen rettfærdiggjøres med utgangspunkt i diskurser om barn som politiske noviser som må tilegne seg kunnskap før de kan delta i demokratiet (Olsson, 2008; Wall, 2014). Synet på de unge som umyndige kommer særlig til syne i representantene fra Høyre og Fremskrittspartiets argumentasjon mot å gi elevene gyldig fravær av hensyn til deres utdanning. Ifølge disse representantene er skolens samfunnsoppdrag å oppdra elevene til samfunnsnyttige medborgere som gjennom å tilegne seg faglig kunnskap skal tjene samfunnet i fremtiden. Økt fravær fra skolen grunnet deltakelse i skolestreik står i veien for elevenes kunnskapsinnlæring og hindrer slik deres muligheter til å bidra til samfunnsutviklingen i fremtiden. For eksempel, hevder Kristiansen (H) at:

”noe av det viktigste ungdommene kan bidra til, er å være til stede på skolen i undervisningen, lære og få kunnskap som kan bidra til å være med å løse de store utfordringene i klimaspørsmålet og i andre saker framover” (s. 499).

Et annet uttrykk for at elevene er umyndige finner vi i Sanners (H) argumentasjon mot å gi elevene gyldig fravær for å streike, hvor han etablerer at ”[d]et er viktig ... at vi utvikler elever som både er trygge og kan bli aktive deltakere i samfunnet vårt” og at ”det skal skje innenfor skolen”, blant annet ved at elevene blir ”trent til politisk debatt og meningsbrytning” (s. 502-503). Ifølge Sanner er medborgerskap noe som må læres på skolen. Elevene blir dermed politiske lærlinger som må utdannes og trenes opp i demokratisk kunnskap og kompetanse før vi kan ha tillitt til at de kan praktisere sitt medborgerskap på fornuftig vis og til det beste for fellesskapet (Lorgen & Ursin, 2021).

For å kunne være med å påvirke samfunnsutviklingen i konsensus- og samarbeidsdemokratiet – enten gjennom å utøve retorisk medborgerskap eller ved å bidra til å finne kunnskapsbaserte løsninger på samfunnsutfordringene – må de unge først tilegne seg den nødvendige kunnskapen. Politisk påvirkning krever at man lærer seg og etterlever de etablerte demokratiske spillereglene, ikke at man utfordrer disse ved å opponere mot systemet. Når de unge likevel gjør dette, kritiseres de både for å være politisk uengasjerte, for ikke å vite sitt eget beste, og for å undergrave sine egne muligheter til å påvirke samfunnet.

Demokratiet som en agonistisk praksis

I motsetning til fremstillingen av klimastreikene som en markering av en sak karakterisert av tverrpolitisk og intergenerasjonell enighet, omtales streikene også som en ”protest” (Foss, SV, s. 504), ”protestbevegelse” (Fagerås, SV, s. 497) eller et ”opprør” mot makten og mot status quo (Strand, SP, s. 499). I stortingsdebatten opptrer denne fremstillingen av streikene utelukkende i argumenter for at deltakelse på klimastreik bør gi gyldig fravær. Regjeringspartienes (H, Frp, V og Krf) uvilje mot å innføre streikerett for elevene hevdes å være et forsøk på å ”kue opprør” (Strand, Sp, s. 499) og ”kvele klimastreiken”, fordi regjeringen ”synes elevenes kritikk er ubehagelig” (Foss, SV, s. 504).

Videre fremstilles streikene som en ”generasjonskamp”, hvor de unge oppjonerer mot måten de voksne har organisert samfunnet (Bastholm, MDG, s. 501). Konstruksjonen av streikene som en generasjonskonflikt kan bidra til å tømme dem for systemkritisk innhold. Heller enn en protest mot politikere og myndigheter omgjøres streikene til en protest mot en anonym ”voksenverden” som lever umoraliske liv (Jacobsson, 2021; Morris, 2022). Samtidig har generasjonsanklager vært en sentral del av streikerens egen retorikk og tydeliggjør at streikerne ikke bare krever klimahandling, men også politisk representasjon (Andersen & Fløttum, 2022; Bjerggaard Nielsen, 2021). Dermed kan fremstillingen av klimastreikene som en generasjonskamp også være en anerkjennelse av streikerens krav om å bli hørt og av deres kritikk av barn og unges marginaliserte posisjon i samfunnet.

Bastholm (MDG) omtaler konsekvent skolestreikene både som en generasjonskamp og en kamp om representasjon og rettigheter:

”Dette er ikke første gang i historien noen kjemper for utvidede rettigheter for en ny gruppe i samfunnet. Det er heller ikke første gang i historien flertallet svarer med å hevde at det ikke er nødvendig, eller at nye rettigheter ville blitt misbrukt. På samme måte som en lenge mente at kvinner ikke trengte stemmerett fordi deres behov ble godt nok ivaretatt av mannen, antar en nå at de unges interesser blir godt nok ivaretatt av de voksne.” (s. 501)

Bastholm beskriver barn og unge som marginaliserte medborgere med få andre virkemidler til å påvirke samfunnet enn streik. I innlegget artikuleres også et syn på demokratiet som bestående av motstridende interesser og en vedvarende kamp om å komme til orde – ikke ulikt hvordan Anders Johansen (2019) beskriver utviklingen av den demokratiske kulturen i Norge, fra etableringen av en selvstendig stat i 1814 til vedtaket om allmenn stemmerett for kvinner i 1913. Denne utviklingen beskriver Johansen nettopp som en vedvarende kamp, der stadig nye grupper gjorde krav på å komme til orde mens elitene forsøkte å hindre dem ved å hevde at de var umyndige borgere som verken visste sitt eget eller samfunnets beste og ikke måtte få innflytelse over politikken. Som påpekt av Bastholm, brukes i dag lignende argumenter for å ekskludere barn fra å få politisk innflytelse (Olsson, 2008; Wall, 2014).

Forslagene om å gi elevene streikerett begrunnes med at streik er en demokratisk rettighet som sikrer alle lik adgang til å ytre meningen sin i offentligheten. Å gi denne rettigheten til skoleelever er å ”utvide og utvikle demokratiet” (Foss, SV, s. 502).

Dette kan man også trygt gjøre fordi de unge er myndige medborgere med evne og vilje til å gjøre det som de mener er til det beste både for dem selv og fellesskapet. En gjenkommende formulering i innlegg fra representantene fra de mindre opposisjonspartiene – hovedsakelig Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne – er at vi må ha *tillitt til elevene*. For eksempel definerer Foss (SV) stridens kjerne på følgende måte:

”Her mener jeg at vi nok en gang kommer inn på kjernen i saken, nemlig tillitt til folk, en tro på at eleven selv vet sitt eget beste, og hva hun eller han vil bruke tid på å stå opp for. ... Vi blir nødt til å ha tillitt og tiltro nok til at disse elevene klarer å bestemme det selv og ta denne avveiningen, og gi dem et reelt valg om hva de tror er best for seg å bruke tiden sin på.” (s. 506)

Streikene anses også som (ut)dannende. Bastholm (MDG) kritiserer Sanners (H) syn på demokratiundervisningen som noe som ”bare skal skje innenfor skolens fire vegger” for å være ”en veldig stor misforståelse”. I stedet, hevder hun, er ”noe av det viktigste vi lærer elevene ... at ved at de bruker sin stemme, kan de oppnå endringer i samfunnet” (s. 503). Ved å legitimere streikene som en del av undervisningen fratras de på sett og vis den kritiske brodden. Samtidig fremmes et syn på demokratiet som interesse- og verdikamp ved at læringsutbyttet det henvises til først og fremst er lærdommen om at demokratiet er en kamp som iblant krever at en utfordrer status quo. Dermed anses skolens samfunnsoppdrag å være å utdanne systemkritiske medborgere med evne og vilje til å tenke selv, noe deltakelse på streik kan bidra til.

Fremstillingen av streikene som en marginalisert gruppes tilkjempelse av demokratiske rettigheter er utbredt i avisens debattspalter, hvor klimastreikene typisk beskrives som ”et rop fra dem som ikke har en stemme i valgene våre og dermed ikke har en arena der de kan påvirke politikken som blir ført” (Hjetland, 2019). Særlig avisenes kommentatorer og redaktører, hvis samfunnsoppdrag nettopp er å være maktkritiske, behandler også streikene som systemkritiske og demokratiserende. For eksempel, hyller en redaktør klimastreikene fordi deltakelse i disse ”kan spore mange til å jakte enda mer informasjon – og stille enda vanskeligere spørsmål til voksne” (Bekken, 2019). Den samme redaktøren sammenligner skolestreikene med ”tidligere tiders ungdomsopprør” som også ”utfordre[t] makta” og derigjennom bidro til å endre samfunnet (Bekken, 2019). Slike sammenligninger med historiske viktige opprør mot det etablerte opptrer i flere av debattartiklene. Dermed behandles skolestreikene som systemkritiske handlinger orientert mot å frembringe ”en endring i synsvinkel og tilnærming som bryter med rådende oppfatninger” (Widding, 2019).

Forståelsen av demokratiet som en agonistisk praksis, karakterisert av interesse- og verdikamp og kamp om representasjon og rettigheter, kommer også til uttrykk i stortingsrepresentantenes legitimering av skolestreik som et demokratisk virkemiddel. Skjevfordelingen av politisk og retorisk makt i samfunnet nødvendiggjør og legitimerer bruk av en rekke retoriske midler for å gjøre seg hørt. Ved å mobilisere til protester og opprør, kan medborgerne kreve demokratiske rettigheter. Et eksempel på dette synet finner vi i Lars Haltbrekkens (SV) gjendrivelse av andre represen-

tanter påstander om at elevene kan og bør søke påvirkning med andre demokratiske midler:

”Våre demokratiske rettigheter er basert på kamp – kamp for å få utvidet disse demokratiske rettighetene år for år, enten det har vært kvinners stemmerett, fattiges stemmerett eller arbeidernes streikerett. Hele tiden har man blitt møtt med argumenter om at folk kan bruke andre metoder og andre tidspunkter for å fremme sine syn.” (Haltbrekken, SV, s. 506)

Stortingsrepresentantene som artikulere et syn på demokratiet som en agonistisk praksis, og på klimastreikerne som systemkritiske medborgere, argumenterer for å gi elevene gyldig fravær for å streike. I motsetning til dette leder denne forståelsen avisdebattantene til å argumentere både for og mot å gi elevene gyldig fravær. I likhet med stortingsrepresentantene hevder enkelte debattanter at å innføre streikerett i skolen er avgjørende for å sikre barn og unge demokratiske rettigheter. Motsatt hevder andre at å anerkjenne streikene som gyldig fravær er å tømme dem for kritisk innhold og frarøve de unge retorisk handlekraft. Et illustrerende eksempel er redaktør Erik Stephansens (2019) argumentasjon for å anse skolestreikene som skulk:

”Kulturminister Trine Skei Grande (V) vil gi skoleungdommer fri for å klimastreike.³ Da legger hun samtidig en klam hånd over hele streiken. ... Trine Skei Grande er både voksen og medlem av regjeringen. Hun må derfor ta inn over seg at streiken er en aksjon mot henne. Ungdommene mener nemlig at regjeringen ikke gjør nok. Det kan vi være enige eller uenige i. Men uansett må regjeringen, og Trine Skei Grande, ta dem på alvor. Anerkjenne at for ungdommene er dette så viktig at de er villige til å skulke skolen. Ikke omfavne aksjonen og gjøre den meningsløs. Det er paternalisering. Hersketeknikk. ... Ved å gi ungdommene fri, følger vi i kinesernes fotspor. Da er det ikke lenger en streik. Da er det en regjeringsoppnevnt markering for å vise at vi alle sammen er veldig opptatt av ‘klima og miljø og sånt’. Det hadde ikke jeg giddet å være med på om jeg var 15-16 år. Da ville hele poenget med streiken være borte.”

Stephansens argumentasjon mot å innvilge fritak for fraværreglene for deltakelse på skolestreik, anerkjenner streikene som maktkritiske og de streikende som myndige medborgere med rasjonelle grunner til å handle som de gjør. Det er imidlertid avgjørende for streikenes effekt, hevder han, at de unges ulydige protest ikke blir omfavnet av makthaverne og dermed omgjort til en upolitisk sak som ”alle” kan være enig i.

I innlegg fra stortingsrepresentantene som argumenterer for at streikene skal telle som gyldig fravær, fremstilles også streikene som maktkritiske og streikerne som myndige medborgere, men ettersom de også anses å være marginaliserte, utgår

3 Grandes parti, Venstre, fulgte imidlertid de øvrige regjeringspartiene og stemte mot forslaget for å gi elevene streikerett i Stortinget.

representantene fra at protesten handler vel så mye om å kreve representasjon og demokratiske rettigheter, som om klimahandling. Til grunn for begge argumentasjon ligger en forestilling om demokratiet som en agonistisk praksis, men der Stephansen konstruerer skolestreikene som en interessekamp, konstruerer stortingsrepresentantene dem hovedsakelig som en kamp om representasjon. Felles for begge fremstillinger av streikene er avvisningen av påstander om at streikernes budskap er noe det eksisterer bred enighet om. Videre begrenses ikke utøvelsen av medborgerskap til handlinger orientert mot opprettholdelse av den eksisterende demokratiske ordenen, men inkluderer protesthandling orientert mot å styrke individers og gruppers rettigheter og frembringe endring.

Konklusjon

Debatten om klimastreikernes skolefravær inneholder motsetningsfylte syn på barn og unges plass i samfunnsdebatten og idealer for deres utøvelse av medborgerskap. Avslutningsvis diskuterer jeg hvordan disse diskursene om de unges medborgerskap kan ha konsekvenser for hvordan unge inkluderes i eller ekskluderes fra det retoriske og politiske fellesskapet.

I debatten omtales skolestreikerne som politiske noviser som må bli på skolebenken for å lære seg demokratiets spilleregler og tilegne seg kunnskap og ferdigheter som gjør dem i stand til å delta i samfunnet i fremtiden. Når de ikke gjør dette, men heller skulker skolen i protest mot klimapolitikken som føres, avvises de som irrasjonelle aktører som verken vet sitt eget eller fellesskapets beste. Avvisningen er forankret i forestillinger om den offentlige debatten som et slags samarbeid om å finne de beste løsningene på samfunnets utfordringer, der medborgernes demokratiske deltakelse hovedsakelig tjener til å ivareta maktens legitimitet (f.eks. Benhabib, 1992; Habermas, 1996). Slike idealer forutsetter at medborgerne må ha den nødvendige kunnskapen og kompetansen til å identifisere løsninger på fellesskapets utfordringer som ivaretar det felles beste. Deres deltakelse må også begrenses til å skje på etablerte arenaer og gjennom handlinger som anses å være oppbyggende. Dermed kan de unge aktivistene, som verken er ferdig utdannet eller tilpasser seg den etablerte politikken, ekskluderes fra det politiske og retoriske fellesskapet.

Lignende tendenser har vi sett i den offentlige responsen på de mange sivile ulydighetsaksjonene som den siste tiden er blitt utført av unge aktivister – i protest både mot lokale naturinngrep og politisk avmakt i møte med den globale klimakrisen. Aktivistene har blitt avvist både som irrasjonelle, udemokratiske og farlige (f.eks. Grenersen, 2022), og har slik blitt fratatt muligheten til å gjøre sine stemmer hørt.

I debatten om skolestreikene står imidlertid ikke disse antagelsene om de unges medborgerskap uimotsagt, men utfordres av diskurser om de unge aktivistene som myndige og kompetente aktører som kjemper en berettiget kamp for sine interesser. Skolestreik anses her for å være en opposisjonell handling orientert mot å destabilisere etablerte strukturer og utvide barn og unges demokratiske rettigheter. Dermed anerkjennes skolestreikerne som retorisk og politisk marginaliserte medborge-

re som kjemper, ikke kun for klimaet, men for representasjon og rettigheter. Fra dette følger det at man bør anse de unge aktivistenes ytringer som gyldige og verdifulle bidrag til den offentlige debatten og lytte til deres politiske krav.

Mens det lenge har vært en selvfølge både blant demokratiteoretikere og lovgivere at barn og ungdoms politiske innflytelse bør begrenses, tar stadig flere til orde for at barn bør gis større politisk makt (Olsson, 2008; Wall, 2014). Både i Norge og Sverige pågår diskusjoner om å senke stemmerettsalderen til 16 år, og i flere land, deriblant Østerrike, Skottland, Argentina og Brasil, har 16-åringene stemmerett (Alnes, 2022; Damber m.fl., 2020). Det er imidlertid ikke gitt at en utvidelse av stemmeretten alene vil gi unge økt politisk representasjon og innflytelse. Ulike praktiske hinder, deriblant unges livssituasjon, som kan gjøre veien til valglokalet lang, og underrepresentasjon av unge blant de folkevalgte, kan stå i veien for at unge blir representert og hørt i det politiske systemet (Gjerdset & Borud, 2017; se også, Nordblad, 2021). Ved å utfordre maktforholdet mellom barn og voksne, har skolestreikerne bidratt til å sette spørsmålet om barns demokratiske rettigheter og representasjon på offentlighetens agenda. Hva utfallet av disse diskusjonene blir, gjenstår imidlertid å se.

Litteratur

- Alnes, E. (2022, 1. juni). Stortinget seier nei til stemmerett for 16-åringar. *NRK*.
<https://www.nrk.no/norge/stortinget-seier-nei-til-stemmerett-for-16-aringar-1.15984336>
- Alstadheim, K. B. (2021, 5. november). Politikerforakt redder ikke verden. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/meninger/kommentar/i/V95yK3/politikerforakt-redder-ikke-verden>
- Andersen, I. V. & Fløttum, K. (2022). 'Adults who fail the next generations and children who refuse to give up': The story about climate change as a battle between the generations. I D. Höllein & A. Wieders-Lohéac (Red.), *Fridays for Future: Sprachliche Perspektiven auf eine globale Bewegung* (s. 17-35). Narr Francke Attempto Verlag.
- Benhabib, S. (1992). Models of Public Space. I C. Calhoun (Red.), *Habermas and the public sphere* (s. 73-98). MIT Press.
- Berg, K. M. & Christiansen, T. J. (2010). Retorisk eksklusjon: Festen i Hyskenstræde som retorisk handling. *Rhetorica Scandinavica*, 54, 7-28.
- Bergmann, Z. & Ossewaarde, R. (2020). Youth climate activists meet environmental governance: ageist depictions of the FFF movement and Greta Thunberg in German newspaper coverage. *Journal of Multicultural Discourses*, 15(3), 267-290.
 doi:10.1080/17447143.2020.1745211
- Biesta, G. (2009). What Kind of Citizenship for European Higher Education? Beyond the Competent Active Citizen. *European Educational Research Journal*, 8(2), 146-158.
 doi:10.2304/eej.2009.8.2.146
- Bjerggaard Nielsen, E. (2021). Generationsanklager - konflikt, følelser og ungdomsaktivisme. *Rhetorica Scandinavica*, 82, 17-33. <https://www.doi.org/10.52610/BLIB3488>
- Bjørkdahl, K. (2020, 9. november). Vi, mennesker. *Prosa*, 5. <https://prosa.no/artikler/essay/vi-mennesker>
- Borge, J. A. Ø., & Mochmann, I. C. (2019). A Voice, but not a Vote: A Youth Generation at Risk? *Children & Society*, 33(3), 286-299. <https://doi.org/10.1111/chso.12332>

- Buhre, F. (2023). Child Figurations in Youth Climate Activism: The Visual Rhetoric of the Fridays for Future on Instagram. I B. Sandin, J. Josefsson, K. Hanson, S. Balagopalan (Red.), *The Politics of Children's Rights and Representation* (s. 251-274). Palgrave Macmillan Cham.
- Børhaug, K. (2017). Ei endra medborgaroppsetting? *Acta Didactica Norge*, 11(3), 1-18. doi:10.5617/adno.4709
- Børhaug, K. (2018). Oppsetting til medborgarskap. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 35(3-4), 268-278. doi:10.18261/issn.1504-3053-2018-03-04-07 ER
- Damber, S., Rahman, A., Mostafa, H., Ahlström, K. & Flärdh, J. (2020, 14. oktober). Slapp in de unga – låt 16-åringarna få rösta. *Aftonbladet*. <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/Ky3eky/slapp-in-de-unga—lat-16-aringarna-fa-rosta>
- de Moor, J., De Vydt, M., Uba, K. & Wahlström, M. (2021). New kids on the block: taking stock of the recent cycle of climate activism. *Social Movement Studies*, 20(5), 619-625. doi:10.1080/14742837.2020.1836617
- de Moor, J., Uba, K., Wahlstrom, M., Wennerhag, M., & De Vydt, M. (2020). Protest for a future II: Composition, mobilization and motives of the participants in Fridays For Future climate protests on 20-27 September, 2019, in 19 cities around the world. [Rapport] <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1397070/FULLTEXT01.pdf>
- Elgesem, D. & Felde, A. K. (2021). How dare you! - anklager og mot-anklager på Facebook knyttet til Greta Thunberg's FN-tale 23. September 2019. *Rhetorica Scandinavica*, 82, 34-49. <https://www.doi.org/10.52610/XDNV7734>
- Feldman, H. (2020). A rhetorical perspective on youth environmental activism. *Journal of Science Communication*, 19, 1-10. doi:10.22323/2.19060307
- Fisher, A. D. (2021, 18. mars). Skolestreik for klima. *Naturvernforbundet*. <https://naturvernforbundet.no/klima/skolestreik-for-klima/>
- Fisher, D. R. (2019). The broader importance of #FridaysForFuture. *Nature Climate Change*, 9(6), 430-431. doi:10.1038/s41558-019-0484-y
- FN. (1989/2003). *FNs konvensjon om barnets rettigheter. Vedtatt av De forente nasjoner 20. november 1989. Ratifisert av Norge 8. januar 1991. Revidert oversettelse mars 2003 med tilleggsprotokoller*. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- Gjerdset, G. L. & Borud, A. (2017). *På vei mot et demokratisk utenforskap? Unge stemmer 2017*. [Rapport 15, Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner] <https://www.lnu.no/wp-content/uploads/2021/10/rapport-unge-stemmer-ferdig.pdf>
- Gordon, H. R. & Taft, J. K. (2011). Rethinking Youth Political Socialization: Teenage Activists Talk Back. *Youth & Society*, 43(4), 1499-1527. doi:10.1177/0044118x10386087
- Greneren, A. (2022, 25. november). Selv om temperaturen stiger i debatten er det heldigvis dårlig klima for å bruke vold. *Nettavisen*. <https://www.nettavisen.no/norsk-debatt/selv-om-temperaturen-stiger-i-debatten-er-det-heldigvis-darlig-klima-for-a-bruke-vold/o/5-95-777151>
- Habermas, J. (1996). *Between Facts and Norms*. Polity Press.
- Hayward, B. (2021). *Children, Citizenship and Environment. #SchoolStrike Edition* (2 utg.). Routledge.
- Jacobsson, D. (2021). Young vs old? Truancy or new radical politics? Journalistic discourses about social protests in relation to the climate crisis. *Critical Discourse Studies*, 18(4), 481-497. doi:10.1080/17405904.2020.1752758
- Johansen, A. (2019). *Komme til orde. Politisk kommunikasjon 1814-1913*. Universitetsforlaget.
- Kock, C., & Villadsen, L. S. (2017). Rhetorical citizenship: studying the discursive crafting and enactment of citizenship. *Citizenship Studies*, 21(5), 570-586. <https://doi.org/10.1080/13621025.2017.1316360>
- Kock, C. & Villadsen, L. S. (2012). Introduction: Citizenship as a Rhetorical Practice. I C. Kock & L. S. Villadsen (Red.), *Rhetorical citizenship and public deliberation* (s. 1-10). Penn State University Press.
- Kverndokk, K. (2020). Talking about your Generation: 'Our Children' as a Trope in Climate Change Discourse. *Ethnologia Europaea*, 50(1), 145-158. <https://doi.org/10.16995/ee.974>

- Lawy, R., & Biesta, G. (2006). Citizenship-as-Practice: The Educational Implications of an Inclusive and Relational Understanding of Citizenship. *British Journal of Educational Studies*, 54(1), 34-50. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8527.2006.00335.x>
- Liebel, M. & Saadi, I. (2012). Cultural Variations in Constructions of Children's Participation. I M. Liebel, K. Hanson, I. Saadi & W. Vandenhoe (Red.), *Children's Rights from Below* (s. 162-182). Palgrave MacMillan.
- Lorgen, L. C., & Ursin, M. (2021). A children's election—Dilemmas of children's political participation. *Children & Society*, 35(3), 333-347. <https://doi.org/10.1111/chso.12433>
- Marti, K. T. (2021). *Bærekraft i skolens tekstkulturer: En studie av skriveoppdrag og elevtekster*. [Doktoravhandling, Universitetet i Oslo]. DUO vitenarkiv. <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-93379>
- Morris, H. E. (2022). Generational anxieties in United States climate journalism. I H. Bødker & H. E. Morris (Red.), *Climate Change and Journalism. Negotiating Rifts of Time* (s. 68-84). Routledge.
- Mouffe, C. (2005). *On the political*. Routledge.
- Nakata, S. M. (2008). Elizabeth Eckford's Appearance at Little Rock: The Possibility of Children's Political Agency. *Politics*, 28(1), 19-25. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9256.2007.00306.x>
- Nordahl, M. A. (2021). *Children's political activism: An analysis of news coverage of the School Strike for Climate movement in Norway*. [Masteroppgave, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet]. NTNU Open. <https://hdl.handle.net/11250/2784804>
- Nordblad, J. (2021). Praktiska rösträttshinder. Exemplet de svenska samerna. I A. Berg & M. Ericsson (Red.), *Allmän rösträtt? Rösträttens begränsningar i Sverige efter 1921* (s. 219-247). Makadam Förlag.
- Olsson, S. (2008). Children's Suffrage: A Critique of the Importance of Voters' Knowledge for the Well-Being of Democracy. *The International Journal of Children's Rights*, 16, 55-76. <https://doi.org/10.1163/092755608X267120>
- Phillips, K. R. (1996). The Spaces of Public Dissension: Reconsidering the Public Sphere. *Communication Monographs*, 63(3), 231-248. doi:10.1080/03637759609376391
- Pisoni, J. (2021, 5. november). SSU-toppens känga till Thunberg: 'Viktigare att vara politiker än aktivist'. SVT. <https://www.svt.se/nyheter/ssu-toppens-uppmaning-till-greta-thunberg-gor-skillnad-pa-riktigt>
- Ronge, J. (2021, 9. november). SSU-toppen Yubert Aziz kritik mot Greta Thunberg. *Expressen*. <https://www.expressen.se/nyheter/klimat/ssu-toppen-om-thunberg-verkar-inte-gilla-demokrati/>
- Stortinget (2018-2020). *Representantforslag om å innføre politisk streikerett for skoleelever. Dokument 8:153 S (2018-2019), Innst. 32 S (2019-2020)*. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=76238>
- Stortingstidende nr. 16 (2019-2020). *Referat fra møter i Stortinget. Sesjonen 2019-2020*. <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/referater/stortinget/2019-2020/refs-201920-11-12.pdf>
- Sæther, E. (2017). Ungdommers meningsskapning i møtet med utdanning for bærekraftig utvikling i samfunnsfag. I J. Bakken & E. Oxfeldt (Red.), *Åpne dører mot verden. Norske ungdommers møte med fortellinger om skyld og privilegier* (s. 216-231). Universitetsforlaget.
- Thunberg, G. (2019). *No one is too small to make a difference*. Penguin.
- Tonn, M. B. (2005). Taking Conversation, Dialogue, and Therapy Public. *Rhetoric and Public Affairs*, 8(3), 405-430. <https://www.jstor.org/stable/41939990>
- Wahlström, M., Kocyba, P., De Vydt, M., & de Moor, J. (2019). *Protest for a future: Composition, mobilization and motives of the participants in Fridays For Future climate protests on 15 March, 2019 in 13 European cities*. [Rapport] https://eprints.keele.ac.uk/6536/1/Protest%20for%20a%20future_GCS%2015.03.19%20Descriptive%20Report-2.pdf
- Walker, C. (2017). Tomorrow's Leaders and Today's Agents of Change? Children, Sustainability Education and Environmental Governance. *Children & Society*, 31(1), 72-83. <https://doi.org/10.1111/chso.12192>

- Wall, J. (2014). Why Children and Youth Should Have the Right to Vote: An Argument for Proxy-Claim Suffrage. *Children, Youth and Environments*, 24(1), 108-123.
doi:10.7721/chilyoutenvi.24.1.0108
- Ødegård, G. (2012). Ungdomspolitisk deltagelse og innflytelse - perspektiver og endringer. I K. L. Berge & J. H. Stray (Red.), *Demokratisk medborgerskap i skolen* (s. 34-58). Fagbokforlaget.